

SMÄRRE MEDDELANDEN.

ETT LERKÄRLSFYND FRÅN NORRKÖPING.

För den väsentligen oskrivna historien om den medeltida keramik och dess fortsatta utveckling under 1500-talet har följande slutna keramikfynd från Norrköping tillräckligt intresse för att förtjäna ett kort omnämnande. De funna lerkärlen voro enligt uppgift 8. Blott 5 voro hela och ha som gåva överlämnats till Norrköpings stadsbiblioteks fornsaksmuseum. De avbildas här tillsammans med en samtidigt funnen liten salvkopp.

Fyndet gjordes vid rivningen av gamla Rikssalen i Norrköping 1891, då grunden upptogs för det nuvarande stora stenhuset Trädgårdsgatan 3. Underrättelse om de närmare omständigheterna härvid har givits mig dels av den, som skänkt urnorna till stadsbiblioteket, fastighetens ena ägarinna fru Frida Moberg, vilken själv som barn var med och livligt erinrar sig händelsen, dels av den ende överlevande av de tre arbetare, som utförde grundläggningen, den 67-årige Gustaf Edlund.

Enligt dessa samstämmade uppgifter anträffades i den gårdsplanen berörande delen av den åt Drottninggatan närmast belägna portgången till fastigheten Trädgårdsgatan 3 en kista av sten. Arbetarnas spadar hade här stött på några kantställda hällar — djupet under markytan torde ej ha varit så stort — och då området avgrävdes, öppnades ett fyrkantigt rum, någon meter djupt, med omsorgsfullt anordnat golv. På detta stodo längs den mot Trädgårdsgatan vettande långsidan, och i två rader — eller enligt fru Moberg: huvudsakligen mot ena hörnet till — ej mindre än åtta sturnor av större form samt ett litet vackert och välsvarvat kärl.

Fig. 1. Lerkärl funna i Norrköping.

Alla kärlen voro delvis sotade utanpå och fyllda med något som liknade kol och aska.

Berättelsen om stenkistan bestyrkes även därav, att hällarna — vilka gårdens ägare enligt Edlunds berättelse lät använda vid bygget — med största sannolikhet äro identiska med några stora grovhuggna kalkstenshällar, som bilda golvet i fastighetens västliga trappuppgång inifrån gården.

Kistans storlek hade såväl av herr Edlund som av fru Moberg uppskattats till närmare 2 m. i längd och 1 å $1\frac{1}{2}$ i bredd, alltså något avlångt fyrkantig. Detta stämmer gott med hällarna, varav fyra äro omkring $1\frac{1}{2}$ m. långa, medan bredden håller sig omkring 1,20 m.

Urnorna utgöras av ett fast, ljust gods, bestående av sandblandad lera, lagd i slingor, vilket givit kärlens yttre den spiral-randade formen. I botten, som är något utdraget kupig, löper den här grovt markerade spiralen ihop. Alla kärlen ha mycket kraftiga märken efter beröring med eld, vilken dock icke berört hela kärlen

utan som oftast visar en bestämt begränsad oval på ena sidan: kär-
len ha legat snett på kant i glöden. På ett eller annat kärl finnas
dessutom ett par mindre, spridda brandfläckar. Den lilla urnan är
belagd med en nästan kornigt tjock och sprucken förkoksad massa
från mynningen och ett stycke ned på kärlet samt inuti, medan
åter bottenens yttersida visar lergult, oskadat och synnerligen väl-
drejat gods.

Utanpå alla kärlen har spillts något som nu är förkoksat men
till skillnad från det stenkols svart glänsande innehållet i kärlen
visar en metallglansig färgskiftning, från en svartviolett till en
ljus brons-ärg-aktig glasyr.

De sålunda utspillda större fläckarna ha i regel runnit i upp-
riktning, alltså från bottenpartiet upp mot halsen, medan mindre
fläckar ha runnit i nedriktning och då i regel, hunna till krukans
mitt, krökts av i sidled, där de stelnat med tunga droppar i spetsen.
Här har tydligen förkokningen inträtt, ty dropparna äro ibland
stora nog för att ha kunnat rinna längre.

Konsistensen hos den förkokade massan har undersökts av före-
ståndaren för Norrköpings stads kemiska undersökningsbyrå ingenjör
John Wanselin. Det visade sig härvid, att massan utgjordes av
95,5 resp. 94,5 proc. brännbara ämnen (kol) och återstoden aska.
Askan innehöll kali, kalk och fosforsyra, således de beståndsdelar
som ingå i sädesslagens aska. Härmed stämmer, att i koksmassan
anträffades förkolnade sädeskorn.

Det vill alltså synas som om i kärlen förvarats någon anrätt-
ning med sädeskorn som väsentlig beståndsdel, kanske gröt av något
slag. Kärnen ha ställts ned i en förvaringskällare. Vid någon för-
bränning med eld — sannolikt en eldsvåda — har innehållet i de
nästan slutna kärnen förkoksats, men därigenom att kärnen stodo i
en slutna källare har även denna kommit att verka som slutet rum
under förbränningen, så att det utspillda ej förtärts och förkolats
utan ävenledes förkoksats.

Vad den lilla koppen beträffar, har däri förvarats någon slags
salva. Formen är välkänd i bättre material från Rhentrakterna och
efterbildades häruppe i lera.

Kärlen torde med ganska stor säkerhet kunna dateras till 1500-talets slut. Dr Sune Ambrosiani, som själv fasthåller vid denna datering, har haft vänligheten att förete ett av dem för professor Nils Lithberg, som lärt känna detta slags urnor som förvaringskärl för bl. a. tran. Professor Lithberg har därvid, enligt uppgift, velat datera dem till 1600-talets början.

Arthur Nordén.

BRÖLLOPSUPPTÅG PÅ VÄSTGÖTASLÄTTEN FRÅN MITTEN AV FÖRRA ÅRHUNDRADET.

Några krya åldringar i Jungs socken, Skaraborgs län, ha i sommar (1924) vid samtal om gamla seder och bruk kommit att berätta om en del upptåg, som de i sin barndom sett utföras vid bröllop och vilka kanske förtjäna att omtalas. Jag återgiver delvis berättarnes egna ord.

I medio av 1850-talet eller något år senare var en nu 77-årig hustru¹ med på sin morbrors bröllop i Västergården, *Skarstad*. Hon var en av dem, som för den nära släktskapens skull fick hålla upp brudpällen — det var fästmöschalen som användes —, men hon var då så liten, att hon måste stå på en stol för att kunna fullgöra detta uppdrag. Hon bevarar i livligt minne detta det första bröllop, som hon varit med på.

Bröllopet varade i fyra dagar. När de hade slutat middagen första bröllopsdagen utfördes följande:

Då börja de på med vann sitt. Först ställde de till att mala på ett bord inne i en annan stuga på gården. Där hade de lagt käppar på bordet och brett ut ett lakan över käpparna, så att en inte kunde se dem. Så hade de slagit ut kli på lakanet. De ville inte ta mjöl, för att det hängde så vid kläderna. Sen gick käpparna upp och ner som »rösterna» på ett gammalt tröskverk, så att kliet rök omkring på gästerna. Dessa stod runt omkring bordet och såg på. Det var la någon, som höll i ändan på käpparna och slog

¹ Fru Anna Stina Jonsson från Sven Bengtsgården, Jung.